

Zwartkeellijster in Loppem (W) in december 2010 - januari 2011

FILIP DE RUWE & WOUTER FAVEYTS (BAHC)

Vrijwel elke dag ring ik vogels in mijn tuin. Op 7 december sta ik door het keukenraam te turen toen ik een bleke lijsterachtige recht op mij zie komen aanvliegen. De vogel strijkt op ca. 6m van mij neer op de afsluiting van mijn tuin. Het blijkt een lijster met vuil witgrijze buik en een afgescheiden zwarte borstband te zijn. Bijna instinctief neem ik mijn verrekijker waarbij ik donkergrijze kop met een zwarte teugel kan opmerken en een Koperwiek *Turdus iliacus*-achtige snavel, vleeskleurige poten met een grijze tint en koud grijsbruine bovendelen met rosse randen op armpennen en tertials. Alle lijsterachtigen flitsen me door het hoofd, maar eigenlijk weet ik het onmiddellijk: een mannetje Zwartkeellijster *T. ruficollis atrogularis*. Op zich al onwaarschijnlijk, maar er is meer. Het is zelfs al de tweede lijsterachtige van Siberische origine in mijn tuin! Op 10 oktober 2004 vloog een Vale Lijster *T. obscurus* zich immers te pletter tegen mijn raam, ook toen pal voor mijn neus... Mijn lokgeluid van Pestvogel *Bombycilla garrulus* heeft hierin naar alle waarschijnlijkheid een belangrijke rol gespeeld, want beide dwaalgasten hielden halt op een tweetal meter van deze geluidsbron. Pestvogels kennen ze uit hun verspreidingsgebied en ze zouden deze wel eens als gidsoort kunnen gebruiken om fruit of bessen te ontdekken.

Het afgespeelde, wat vervormde geluid heeft bovendien iets weg van een langgerekte roep van Zwartkeellijster. De vogel tuurt wat in het rond, kijkt naar de appels die in mijn tuin op de grond liggen om Merels *T. merula*, andere lijsters en Pestvogels te lokken. Ervan uitgaande dat hij direct zal beginnen foerageren op de appels of bessen van de Gelderse Roos, haal ik snel mijn fototoestel: bewijsmateriaal is namelijk cruciaal. Eens terug is de ontgoocheling groot als de vogel gevlogen blijkt.. Binnen amper een uur moet ik vertrekken naar mijn werk en intensief speurwerk met de verrekijker levert niets meer op. De tijd dringt en ik heb hulp nodig. Ik denk dat de vogel nog in de buurt moet zitten. Er was hoegenaamd geen trek vanochtend en de Merels in de buurt zijn zeer mak door het koude weer. Dan maar een telefoontje naar de dichtst wonende RBA'ers (abonnees Rare Bird Alert) om een zoektocht te organiseren.

Helaas, zowel bij Patrick Beirens als bij Johan Buckens geen gehoor.

De grote middelen dan maar, snel een bericht plaatsen op www.waarnemingen.be. "Zwartkeellijster gezien op 6 meter, waarschijnlijk in de buurt, determinatie: zeker". Binnen de twee minuten krijg ik respons met de vraag "zit hij er nog". De telefoontjes volgen elkaar nu snel op en het duurt niet lang of de eerste vogelaars komen toe. Ik vertrek naar mijn werk en laat het zoekwerk aan hen over. Rond 15u00 komt eindelijk het verlossende telefoontje van Dominique Verbelen, die meldt dat ze de lijster al een drietal keer hebben zien rondvliegen in de omliggende tuinen. De vogel zit dan blijkbaar twee huizen verder in een appelboom met welgeteld één appel. Na een tijdje komt de vogel tenslotte terug naar mijn tuin zich tegoed te doen aan de talrijke appels op de grond.

Vogelkijkers vragen mijn toestemming om in de tuin te komen kijken, want de vogel is niet zichtbaar van op de openbare weg. Dat kan uiteraard. Die dag krijgen een 30-tal vogelkijkers de gelegenheid een Zwartkeellijster te zien op 'eigen bodem', voor mij wel erg letterlijk dan.

De volgende morgen staan om 8u15 al een 50-tal vogelkijkers aan de deur te wachten terwijl het langzaam licht wordt. Om 8u30

wordt de Zwartkeel toch wel weer teruggevonden op die ene appel bij de burens maar enkele minuten later verplaatst hij zich terug naar mijn tuin. Alleen..., hij is niet te zien van op de straat. Daarop besluit ik om iedereen toegang te geven tot mijn living en keuken, zodat de vogel optimaal kan gezien worden zonder verstoring. Tegen 9u30 staat de lokale televisiezender TVW reeds aan de deur, snel gevolgd door de schrijvende pers. Die dag krijg ik zo'n 150 man over de vloer en de volgende dagen blijft de menigte toestromen. De persbelangstelling helpt daar nog een beetje bij: het nieuws, actualiteitenprogramma's, kranten, de radio... Gelukkig blijft de vogel geruime tijd pleisteren. De laatste waarneming dateert van 17 januari.

In totaal parkeren een slordige 800 man de schoenen bij de voordeur, waaronder vogelaars uit Finland, Duitsland, Italië, Groot-Brittannië, Nederland, Zwitserland, Frankrijk en zelfs een Amerikaan op doorreis. Later zou blijken dat de vogel al minstens twee dagen eerder in de buurt was: op 5 december 2010 zag Edgar Stockelynck een voor hem onbekende lijster in de wei achter zijn tuin te Loppem. Een alerte Machteld Kaesemans koppelde het een aan het ander (zie <http://waarnemingen.be/waarneming/view/51213723>).

Zwartkeellijster *Turdus ruficollis atrogularis*. Loppem (W). December 2010 (Foto: Filip De Ruwe)

Zwartkeellijster *Turdus ruficollis atrogularis*. Loppem (W). December 2010 (Foto: Filip De Ruwe)

Beschrijving

Tal van foto's, o.a. te bewonderen op www.waarnemingen.be, maken een uitgebreide beschrijving hier overbodig. Voor de volledigheid enkele biometrische gegevens, opgetekend bij de ringvangst op 15 december 2010 (meer gegevens beschikbaar bij de auteur): vleugellengte 143,5 mm, gewicht 84 g. Het borstbeen is duidelijk voelbaar. De vogel is dus merkbaar verzwakt, na ca. 2 weken is de vogel aangesterkt en laat zich minder goed benaderen. Hij vliegt bij de minste verstoring op bv. als er mensen tot op ca. 20 m genaderd zijn, terwijl dat aanvankelijk enkele meters was.

Leeftijds- en geslachtsbepaling

Kort na de ontdekking ontstond er heel wat discussie over de mogelijkheid van een hybride gezien de aanwezigheid van een aantal rosbruine veerpartijen, en over de leeftijd (en in mindere mate het geslacht) van de Loppemse lijster. Hoewel de algemene teneur was dat het hier een eerste wintervogel betrof, ging men te rade bij de Zweedse rui- en zangvogelspecialist Lars Svensson, die de volgende reactie stuurde: "Dit is een adult mannetje. Hoewel men zou verwachten dat de meeste vogels die worden opgemerkt in West-Europa, eerste win-

tervogels zijn, verwacht ik dat er regelmatig adulte mannetjes tussen de dwaalgasten zitten. Zij zijn opvallend en worden niet snel over het hoofd gezien. Voor adulte vogels zijn de donker roodbruine veercentra op de achterflank en op de langste onderstaartdekveren vrij normaal. Ongeveer 50 tot 75% van alle adulte vogels vertoont dit kenmerk, er is dan ook niets dat er op wijst dit het hier om een hybride zou gaan. Die roodbruine tekening wijst niet noodzakelijk op recente hybridisatie. Het zou uiteraard wel een restant kunnen zijn van een historische vermenging." (vertaald uit het Engels) Na de ringvangst op 15 december laaide de discussie op en leken de meningen, gedreven door veldkenmerken en de doorlopende groeibanen op slagpennen, terug in de richting van eerste winter te kantelen. De foto's, nu van de vogel in de hand, werden nogmaals doorgestuurd naar Lars Svensson voor een tweede mening:

"Deze vogel ruide alle grote dekveren naar het adulte type met lichtjes rosse tot olijf-okerkleurige randen (dus niet de koude grijswitte randen die we zien bij veren van de eerste generatie, en geen enkele grote dekveer met wittige top). Verder vertonen alle armpennen ros-okerkleurige randen aan de buitenvlag, wat eveneens op adult

wijst. Minstens 10, maar mogelijk alle staartveren vertonen veren van het adulte type met brede, ronde top. Eerste wintervogels vervangen meestal geen staartveren, of slechts uitzonderlijk een enkele. Rui van elf staartveren, zoals in deze discussie door sommigen werd voorgesteld, is bij eerste winter nooit eerder vastgesteld en zou uniek zijn. Veel aannemelijker lijkt dat de buitenste staartpennen, die iets bruiner en gesleten zijn aan de top, eveneens reeds adulte veren zijn, die eerst werden vervangen en dus al iets langer onderhevig waren aan sleet. Hun vorm lijkt me acceptabel voor die van een adulte vogel.

Tenslotte mist de uniforme, bijna witte buik enige donkerdere streping, wat ook aan geeft dat het om een adulte vogel gaat. Samengevat, blijf ik bij mijn aanvankelijke mening dat het hier gaat om een adult mannetje."

Voorkomen (BAHC)

De Loppemse Zwartkeellijster is het zesde aanvaarde geval voor België. Uit de twintigste eeuw zijn vier gevallen bekend (database BAHC – http://www.bahc.be/zeldzaamheden.php?ns_bird=11972): 15 oktober 1904, Hasselt (L), eerste winter vrouwtje

21 oktober 1904, Bastogne (Lg), eerste winter mannetje

17 oktober 1936, Wilrijk (A), mannetje

22-25 maart 2006, Villers-le-Ville (BW), eerste winter mannetje

Daarnaast is er nog één oud geval uit de negentiende eeuw: in de provincie Namen in 1844 (geen details van precieze plaats of datum bekend). Dat maakt dat de vogel die afgelopen winter langdurig te zien was in Loppem pas de tweede Zwartkeellijster was die in 'moderne tijden' in ons land is gezien. Bovendien was het de eerste vogel die was weggelegd voor een breder publiek, want de waarneming uit 2002 betrof een mannetje dat enkele dagen pleisterde in de tuin van een niet-voegelkijker. Deze laatste waarneming raakte tot frustratie van veel vogelkijkers pas bekend toen de vogel al gaan vliegen was. Gelukkig waren er foto's.

De meeste gevallen stammen uit de maand oktober. Dit is de periode van het jaar waarin enorme aantallen lijsters (Kramsvogel *Turdus pilaris*, Zanglijster *Turdus philomelos* en Koperwiek) uit Noord- en Oost-Europa onze richting uittrekken. Het is aannemelijk dat uit de koers geslagen Zwartkeellijsters met deze stroom meekomen. Zwartkeellijster is een jaarlijkse dwaalgast in Noordwest-Europa (zie onder: 'Status in Europa'), en het is niet onmogelijk dat er jaarlijks exemplaren ons land aandoen, hetzij op trek, hetzij om te overwinteren. Het is maar een kwestie van ze te ontdekken.

Status in Europa

Het broedgebied van de Zwartkeellijster reikt net tot aan de noordoostelijke rand van Europa, waar de soort voorkomt in het noordelijke en centrale Oeral-gebergte (Hagemeijer & Blair 1997). De populatie wordt er geschat op 5.000-20.000 paren (BirdLife International 2004). Het is voorna-

Zwartkeellijster *Turdus ruficollis atrogularis*. Loppem (W). December 2010 (Foto: Patrick Beirens)

melijk een Aziatische (Siberische) soort, die voorkomt tot in Noordwest-China. Het is een trekvogel met de wintergebieden van Irak tot Bhutan (Slack 2009).

Van de verschillende Siberische lijstersoorten die als dwaalgast gekend zijn in westelijk Europa is Zwartkeellijster zowat de meest gemelde. In Nederland zijn er tot en met 2009 zeven aanvaarde gevallen (Ovaa *et al* 2010). Tot en met 2009 zijn er 65 aanvaarde gevallen in Groot-Brittannië (Slack 2009, Hudson *et al* 2010). Alle Scandinavische landen hebben eveneens een flink aantal gevallen. Tot en met 2007 levert dat volgende totalen op: Noorwegen (27), Zweden (30), Denemarken (9) en Finland (35). Opmerkelijk maar niet geheel onverwacht zijn de voorjaarsgevallen in de noordelijke landen, allicht van terugtrekken-

de vogels. In vrijwel alle Europese landen is de soort reeds als dwaalgast genoteerd, zelfs tot in IJsland, Spanje en Griekenland. De zwerflust van de soort blijkt ook het aantal gevallen in het Midden-Oosten, tot in Israël (11 gevallen) en Egypte (Slack 2009).
Wouter Faveyts (BAHC)

Filip De Ruwe*,
Karekietlaan 13, B- 8210 Loppem,
de.ruwe.filip@pandora.be;
www.natural-sleeping-beauty.com

Wouter Faveyts (BAHC),
Watermuntweg 10, B-9820 Merelbeke
wouter.faveyts@telenet.be

* Corresponderend auteur

Referenties

- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK. BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12)
- Hagemeijer W.J.M. & M.J. Blair 1997. *The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their distribution and abundance*. T&AD Poyser, London.
- Hudson N. & the Rarities Committee. Report on Rare Birds in Great Britain in 2009. *British Birds*. 2010 (103): 562-638
- Ovaa A., D. Groenendijk, M. Berlijn & CDNA. Rare birds in the Netherlands in 2009. *Dutch Birding*. 2010 (32): 363-383
- Slack R. 2009. *Rare Birds. Where and When. An analysis of Status & Distribution in Britain and Ireland. Volume 1: Sandgrouse to New World Orioles*. Rare Bird Books, York

Samenvatting – Abstract - Résumé

Van 5 december 2010 tot 17 januari 2011 pleisterde een Zwartkeellijster *Turdus ruficollis atrogularis* in de omgeving van een tuin te Loppem (W). Het gaat om het zesde aanvaarde geval voor België.

A Black-throated Thrush Turdus ruficollis atrogularis stopped over in a garden in Loppem (W) from 5 December 2010 till 17 January 2011. This is the sixth accepted instance for Belgium.

Du 5 décembre 2010 au 17 janvier 2011, une Grive à gorge noire Turdus ruficollis atrogularis a fait escale dans un jardin à Loppem (Flandre-Occidentale). Il s'agit du 6e cas homologué pour la Belgique.